

Regulacja zawodów prawniczych w państwach członkowskich Unii Europejskiej

Łukasz Jaworski

Sektor usług prawniczych, w tym wykonywanych w formie wolnych zawodów, odgrywa istotną rolę w społeczeństwach i gospodarkach państw Unii Europejskiej. Z tego między innymi względu objęty jest szeroką i szczególną regulacją prawną. Regulacja w zakresie wolnych zawodów nie została zharmonizowana na gruncie prawa wspólnotowego. Kwestie regulacji dostępu do zawodu oraz zasady prowadzenia działalności usługowej w tym zakresie zostały pozostawione państwom członkowskim. W styczniu 2003 r. został opublikowany raport na temat regulacji prawnej wolnych zawodów w państwach członkowskich UE oraz ekonomicznych skutków tych regulacji, opracowany na zlecenie Komisji Europejskiej przez Instytut Zaawansowanych Badań z siedzibą w Wiedniu. Zidentyfikowano w sektorze wolnych zawodów prawniczych liczne bariery prawne ograniczające konkurencję. Zdaniem autorów raportu, bez zmian w sektorach usług wolnych zawodów (w tym wolnych zawodów prawniczych) nie będzie możliwy szybki rozwój i wzrost konkurencyjności gospodarki Unii Europejskiej.

1. Uwagi wstępne

Pod pojęciem „wolnych zawodów” mieści się wiele dziedzin życia społeczno-gospodarczego w Polsce i w Unii Europejskiej. Są one objęte szeroką regulacją prawną. Wyodrębnienie wolnych zawodów (w tym wolnych zawodów prawniczych) oraz ich szczególne regulowanie znajdują swoje uzasadnienie w istotnej roli, jaką usługi te odgrywają w społeczeństwach i gospodarkach, w tym w szczególności w oczekiwaniu, że będą to zawsze usługi najwyższej jakości (profesjonalne).

Regulacje prawne wolnych zawodów (w tym wolnych zawodów prawniczych) zawierają m.in. dosyć restrykcyjne ograniczenia konkurencji, tak w zakresie dostępu do rynku, jak i co do zasad i warunków prowadzenia działalności. Regulacje te mają jednak często charakter historyczny i w obecnych warunkach są raczej instrumentem ochrony ekonomicznych interesów członków samorządów zawodowych (w tym samorządów prawniczych) niż interesów odbiorców tych usług. W środowiskach samorządów zawodowych istnieje duży opór i niechęć wobec jakichkolwiek zmian liberalizacyjnych. Przez długi czas przedstawiciele adwokatury w pań-

stwach członkowskich Unii Europejskiej (UE) kwestionowali możliwość zastosowania traktatowych swobód do zawodu adwokata. Twierdzono, iż adwokaci, jako „pomocnicy sprawiedliwości”, spełniają funkcje publiczne, a zatem są wyłączeni spod regulacji TWE (Bohdan 2000: 23). Pogląd ten uległ zmianie wskutek najnowszego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości (patrz niżej pkt 2).

Na szczycie w Lizbonie w 2000 r. przyjęto strategię, zgodnie z którą do roku 2010 gospodarka UE ma stać się najbardziej konkurencyjną gospodarką na świecie. Jednym z elementów tej strategii jest stworzenie rzeczywistego rynku wewnętrznego w sferze usług. Prawnym elementem Strategii Lizbońskiej jest projekt wspólnotowej Dyrektywy ramowej o usługach (Skoczny 2004: 31). Zakłada ona konieczność likwidacji licznych barier prawnych, ograniczających swobodę zakładania i prowadzenia działalności usługowej, w tym szczególnie w sektorze wolnych zawodów.

Komisja Europejska podjęła także inne działania, mające stworzyć podstawy dla liberalizacji świadczenia usług wolnych zawodów. M.in. zleciła ona Instytutowi Zaawansowanych Badań z siedzibą w Wiedniu opracowanie raportu na temat regulacji wolnych zawodów w państwach członkowskich UE oraz ekonomicznych skutków tych regulacji. Istotnym celem niniejszego komunikatu naukowego jest prezentacja podstawowych elementów tego raportu, opublikowanego w styczniu 2003 r.¹

2. Wolne zawody (w tym wolne zawody prawnicze) w świetle prawa wspólnotowego i orzecznictwa ETS

Regulacja w zakresie wolnych zawodów nie została zharmonizowana na gruncie prawa wspólnotowego. W prawie wspólnotowym brak jest w szczególności regulacji normatywnych odnośnie wolnych zawodów (w tym wolnych zawodów prawniczych); kwestie regulacji dostępu do zawodu oraz zasady prowadzenia działalności usługowej w tym zakresie zostały więc pozostawione Państwom Członkowskim. Tym samym mają one swobodę w kształtowaniu wymogów dostępu do zawodu, z zastrzeżeniem, że regulacje krajowe nie mogą naruszać zasady proporcjonalności (art. 5 TWE) i niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową (art. 12 TWE). Przykładem takiej dyskryminacji byłoby np. uzależnienie przez Państwo Członkowskie dopuszczenia do zawodu adwokata od członkostwa w samorządzie adwokackim, jeżeli ten z kolei przyjmowałby do samorządu tylko adwokatów mających siedzibę w jego okręgu sądowym; w takiej sytuacji usługodawcy z innych Państw Członkowskich byłiby dyskryminowani z powodu ich miejsca zamieszkania (Emmert, Mazowiecki 2000: 365). W podobny sposób, tzn. z punktu widzenia zasady niedyskryminacji z uwagi na przynależność państwową, oceniana jest regulacja każdego Państwa Członkowskiego UE dotycząca zasad prowadzenia działalności usługowej w wolnych zawodach. Znajduje to swoje potwierdzenie w najnowszym orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

W sprawie Wouters² ETS stwierdził wprawdzie, że regulacja dotycząca wspólnego z innym zawodem (w tym wypadku adwokata z księgowymi) prowadzenia działalności usługowej, a co za tym idzie wydawane na jej podstawie przez organ samorządu adwokackiego decyzje są decyzjami „związku przedsiębiorstw” (association of undertakings) w rozumieniu art. 81 TWE, ale uznał jednocześnie, że ten

sam organ nie jest ani przedsiębiorstwem, ani związkiem przedsiębiorstw dla celów stosowania art. 82 TWE. ETS zauważył bowiem, że skoro holenderski organ samorządu adwokackiego nie prowadzi działalności gospodarczej, to nie może być uznany za podmiot posiadający pozycję dominującą w rozumieniu art. 82 TWE.

ETS orzekł ponadto, że decyzja organu samorządu zakazująca wspólnego prowadzenia działalności z podmiotem wykonującym inny zawód, wydana na podstawie regulacji krajowej nie narusza art. 81 TWE, jeśli jest to niezbędne do należytego i właściwego wykonywania zawodu w konkretnym Państwie Członkowskim, a zatem może podlegać wyłączeniu na podstawie art. 81 ust. 3 TWE.

ETS stwierdził również, że decyzja organu samorządu zakazująca wspólnego prowadzenia działalności z członkiem innego samorządu zawodowego nie narusza także art. 43 i 49 TWE dotyczących swobody przedsiębiorczości oraz swobody świadczenia usług, jeżeli jest ona uzasadniona względami należytego i właściwego wykonywania zawodu w konkretnym Państwie Członkowskim.

Z orzeczenia w sprawie Wouters wynika więc po pierwsze, że w przypadku braku konkretnych przepisów wspólnotowych, Państwa Członkowskie mogą, co do zasady, we własnym zakresie regulować wykonywanie danego zawodu na swoim terytorium. Po drugie, gdy państwo deleguje uprawnienia do regulacji danych kwestii samorządowi zawodowemu, regulacje wydawane przez organy tego samorządu traktowane są jako decyzje związku przedsiębiorstw i podlegają ocenie na gruncie art. 81 TWE.

W sprawie Arduino³ z kolei została potwierdzona zasada, że gdy państwo nie deleguje swoich uprawnień do regulacji danych kwestii samorządowi zawodowemu, wówczas regulacje krajowe mają charakter „środków państwowych” (state measures) i, co do zasady, nie podlegają ocenie na gruncie art. 81 TWE. Przedmiotem badania przez ETS było, czy decyzja organu samorządowego, wprowadzająca określone stawki za czynności członków samorządu, zatwierdzana przez Ministra Sprawiedliwości Włoch, podlega ocenie z punktu widzenia art. 81 TWE. Zgodnie z prawem włoskim bez decyzji zatwierdzającej Ministra Sprawiedliwości stawki przyjęte przez samorząd nie weszłyby w życie i nie miałyby charakteru wiążącego.

ETS uznał, że brak jest przesłanek do stwierdzenia, że państwo zrezygnowało z prawa do podjęcia ostatecznej decyzji w kwestii zatwierdzenia stawek. Nie można było uznać, że państwo scedowało na podmiot prywatnoprawny kompetencję do wydania ostatecznej decyzji, co oznaczałoby, że decyzja taka straciłaby charakter „środka państwowego”. ETS stwierdził, że właściwy organ Państwa Członkowskiego (Minister Sprawiedliwości) działał zgodnie z procedurą przyjętą w prawie wewnętrznym, a więc wydawana przezeń decyzja zatwierdzająca stawki adwokackie miała charakter „środka państwowego”, stąd nie mogło być mowy o naruszeniu art. 81 TWE.

Inne orzeczenia dotyczyły m.in. kwestii dostępu do wykonywania zawodu w innym Państwie Członkowskim. W sprawie Gerhard⁴ ETS uznał, że jeżeli dostęp do wykonywania danego zawodu uzależniony jest od wymogów określonych w prawie wewnętrznym, to obywatel innego Państwa Członkowskiego, chcąc wykonywać ten zawód, musi spełnić wymogi przewidziane w przepisach wewnętrznych kraju wykonywania tego zawodu. Mogą to być m.in. wymogi posiadania odpowiedniego dyplomu czy odbycia określonej praktyki zawodowej. Określone uregulowanie przez dane Państwo Członkowskie wymogów co do posiadania od-

powiedniego tytułu i przynależności do samorządu zawodowego jest uzasadnione, gdy jest zgodne z zasadami prawa wspólnotowego, tj. nie ma dyskryminującego charakteru oraz respektuje zasadę proporcjonalności.

ETS stwierdził, że ze względu na charakter zawodu adwokata występowanie ograniczeń dostępu do zawodu jest usprawiedliwione interesem ogólnym, ale dane Państwo Członkowskie jest zobowiązane do wzięcia pod uwagę kwalifikacji zdobytych w innym Państwie Członkowskim.

W tym kontekście należy zauważyć, że od marca 2002 r. istnieje projekt dyrektywy dotyczącej uznawania kwalifikacji zawodowych. Najważniejszym jej elementem jest przyznanie każdemu przedstawicielowi wolnego zawodu mającemu siedzibę w Państwie Członkowskim prawa do świadczenia usług w innym Państwie Członkowskim, bez konieczności spełniania dodatkowych warunków i formalności.

3. Regulacja wolnych zawodów prawniczych w państwach członkowskich w świetle raportu wiedeńskiego Instytutu Zaawansowanych Badań

3.1. Uwagi wstępne

Celem Raportu, którego opracowanie zleciła Komisja Europejska, było zbadanie systemów regulacji w poszczególnych Państwach Członkowskich oraz określenie ekonomicznych efektów poszczególnych regulacji.

Dla potrzeb Raportu sformułowano specjalny wskaźnik, tzw. indeks regulacji, za pomocą którego zmierzono stopień restrykcyjności regulacji w poszczególnych Państwach Członkowskich, osobny co do wejścia na rynek i osobny co do prowadzenia działalności.

W Raporcie zawody prawnicze podzielono na dwie kategorie: prawników i notariuszy. Obszerniej przedstawiona w nim została regulacja w zakresie prawników; stało się tak głównie ze względu na fakt, że w niektórych państwach nie istnieje instytucja tzw. łacińskiego notariatu, w którym działający w formie wolnego zawodu notariusze sporządzają dokumenty mające specjalny, gwarantowany przez prawo publiczne status przed sądami i urzędami. Notariusze w tej formie nie występują w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Szwecji, Danii oraz Finlandii.

Natomiast w państwach, w których on występuje, charakterystyczne dla tego zawodu jest ściśle limitowanie liczby działających na rynku notariuszy oraz występowanie restrykcji co do siedziby prowadzenia przez nich działalności notarialnej. W państwach tych występują ponadto spore różnice w zakresie zadań wykonywanych przez notariuszy. W Austrii notariusze mogą występować przed sądem, z kolei we Włoszech bardzo wiele nawet drobnych spraw zostało przekazanych do wyłącznej kompetencji notariuszy, np. umowa kupna używanego samochodu musi być sporządzona przed notariuszem.

3.2. Sposoby regulacji wolnych zawodów prawniczych

Wolne zawody prawnicze mogą być regulowane:

- poprzez właściwy organ państwowy (publiczny) oraz
- w formie tzw. samoregulacji.

Pierwszy z tych sposobów oznacza, że organ publiczny, często dla tego celu powołany, pełni funkcję regulacyjną w stosunku do członków danego zawodu.

Samoregulacja z kolei oznacza regulację poprzez utworzenie samorządu zawodowego, jako jednej z form decentralizacji administracji publicznej, któremu państwo deleguje część kompetencji. Członkami organizacji samorządu zawodowego są przedstawiciele danego zawodu.

W większości Państw Członkowskich UE występuje jednak model mieszany, w którym działa samorząd zawodowy, a organ publiczny pełni funkcje nadzorcze wobec samorządu zawodowego i jego członków.

Dopuszczenie do wykonywania wolnych zawodów prawniczych może polegać na:

- licencjonowaniu (licensing) lub
- certyfikowaniu (certification).

Pierwszy z tych instrumentów wiąże się z obowiązkowym członkostwem w samorządzie; w danym kraju jest wtedy z reguły jedna organizacja zawodowa. W tym systemie tylko profesjonaliści (osoby wykonujące wolny zawód) mający licencję mogą działać na rynku świadcząc konkretne usługi.

W drugim przypadku członkostwo w samorządzie zawodowym nie jest obowiązkowe, organizacji zawodowych może być wiele, a na rynku mogą działać profesjonaliści zarówno certyfikowani, jak i nie posiadający certyfikatu.

Model certyfikacji występuje w Finlandii i Szwecji, w pozostałych państwach dominuje system licencjonowania.

3.3. Teorie proregulacyjne oraz kontrregulacyjne

W Raporcie zostały wyróżnione dwie teorie, z których pierwsza opowiada się za specyficzną, restrykcyjną regulacją, druga natomiast sprzeciwia się szczególnej dyferencjacji.

Zwolennicy teorii proregulacyjnej, nazywanej też teorią interesu publicznego, podnoszą następujące argumenty, które uzasadniają wyłączenie wolnych zawodów spod teorii idealnej konkurencji:

- tradycyjnie świadczący usługi profesjonalne to małe podmioty, brak więc niebezpieczeństwa powstania karteli czy oligopolii;
- usługi świadczone przez profesjonalistów odgrywają znaczącą rolę w życiu społecznym i gospodarczym, stąd traktowane są jako tzw. dobro publiczne;
- wyższa jakość usług musi się wiązać z wyższymi stawkami, a rynek spowodowałby, że za niższą cenę akceptowana byłaby niższa jakość;
- występuje tzw. asymetria informacyjna w relacji profesjonalista – klient, gdyż klient, nie posiadając wiedzy i doświadczenia, nie może ocenić jakości usługi zarówno przed, jak i po jej wykonaniu; jest to częsty argument, który ma uzasadnić wprowadzanie stawek sztywnych, minimalnych lub maksymalnych;
- zakaz reklamy ma uzasadnienie w tym, że – ze względu na brak informacji o jakości usług – reklama prowadzi do konkurowania tylko na płaszczyźnie cen (stawek);
- występują tzw. efekty zewnętrzne, gdyż świadczenie usług słabej jakości może mieć skutki negatywne, wykraczające daleko poza świadczoną usługę (np. źle sporządzony audyt może być podstawą złej inwestycji).

W teorii interesu publicznego przeważają poglądy opowiadające się za samoregulacją, podnoszące następujące argumenty:

- lepsza skuteczność działania samorządu niż organu państwowego (większy wpływ na członków i jakość świadczonych usług);
- bardziej elastyczne działanie niż organu państwowego;
- niższe koszty działania niż organu państwowego.

Zwolennicy teorii kontrregulacyjnych, nazywanych również teoriami interesu prywatnego, sprzeciwiają się szczególnej regulacji w zakresie wolnych zawodów, podnosząc następujące argumenty:

- organy samorządu działają w interesie członków, a nie klientów (ze szkodą dla konsumentów);
- samorządom łatwo jest lobbować za korzystnymi dla ich członków rozwiązaniami, gdyż ich członkowie są profesjonalistami w danej dziedzinie, często są też ekspertami instytucji publicznych;
- organy samorządu, mając kontrolę na wejściem do zawodu, ograniczają do niego dostęp, aby utrzymać liczbę profesjonalistów na pewnym, nie za wysokim poziomie, co prowadzi do:
 - wyższych stawek na rynku oraz
 - poziomu usług niższego niż potencjalnie możliwy do uzyskania w warunkach rynkowych.
- organy samorządu mogą w rezultacie działać jako forma kartelu;
- monopol członków samorządu na świadczenie konkretnych usług prowadzi do wysokich stawek; w tym kontekście lepszy jest model certyfikacji, bo jeśli klient godzi się na usługę niższej jakości za niższą cenę, to może zwrócić się do profesjonalisty bez certyfikatu;
- w przypadku klientów dużych (np. korporacyjnych) nie ma niebezpieczeństwa asymetrii informacyjnej, gdyż podmioty takie mają doświadczenie i niezbędną wiedzę, potrafią określić swoje preferencje, jak również ocenić jakość świadczonych usług.

3.4. Restrykcje co do wejścia na rynek oraz co do prowadzenia działalności

Na podstawie analizy regulacji w zakresie wolnych zawodów w Państwach Członkowskich UE zostały wyróżnione ograniczenia w zakresie wejścia na rynek oraz ograniczenia w zakresie prowadzenia działalności.

1. Ograniczenia w zakresie wejścia na rynek:

- obywatelstwo (ten element ograniczający coraz rzadziej występuje ze względu na przepisy wspólnotowe zakazujące dyskryminacji);
- wiek;
- dobra reputacja;
- niekaralność;
- kwalifikacje (w tym: dyplom uczelniany, praktyka zawodowa, egzaminy zawodowe);
- zarejestrowanie się we właściwej organizacji lub członkostwo w takiej organizacji;

- wyłączne prawa przedstawicieli danego wolnego zawodu do świadczenia konkretnych usług na rynku.
- 2. Ograniczenia w zakresie prowadzenia działalności:
 - zakaz reklamy;
 - opłaty (stawki sztywne, zalecane, maksymalne, minimalne);
 - restrykcje co do formy prowadzenia działalności;
 - restrykcje co do miejsca działalności (siedziby) czy zakładania oddziałów;
 - restrykcje co do wspólnego prowadzenia działalności z innymi zawodami;
 - inne (obowiązek ciągłego doskonalenia zawodowego lub kształcenia, obowiązek specjalizacji w danej dziedzinie, czy obowiązek ubezpieczenia).

3.5. Porównanie regulacji zawodów prawniczych w Państwach Członkowskich

Bariery wejścia

Prawie we wszystkich badanych krajach członkostwo w profesjonalnej organizacji jest obowiązkowe ze względu albo na fakt wyłącznego świadczenia niektórych usług, albo na ochronę tytułu zawodowego.

Ta druga sytuacja występuje m.in. w Finlandii i Szwecji. Kraje te mają najbardziej liberalne systemy regulacji. Na rynkach tych państw mogą działać (udzielać porad prawnych i reprezentować przed sądem) oprócz adwokatów, także prawnicy, tzn. osoby, które ukończyły wyższe uniwersyteckie studia prawnicze, ale nie muszą być członkami korporacji zawodowych.

Prawie we wszystkich Państwach Członkowskich UE droga do zawodu prowadzi poprzez ukończenie wyższych uniwersyteckich studiów prawniczych (nie wystarczą wyższe studia prawnicze), trwających – w zależności od państwa – od 3 do 5 lat. Kolejnym etapem jest praktyka zawodowa, trwająca w niektórych krajach nawet do 5 lat, a następnie egzamin zawodowy. W większości Państw Członkowskich UE jest to jedyna droga do zawodu, jedynie w Wielkiej Brytanii oraz Irlandii jest ich więcej.

W Finlandii i Szwecji adwokaci i prawnicy nie mają zastrzeżonego prawa do wyłącznego świadczenia niektórych usług. W krajach tych zatem teoretycznie każdy prawnik może świadczyć usługi z zakresu doradztwa prawnego oraz reprezentacji przed sądem. W Belgii, Irlandii, Holandii, Wielkiej Brytanii i we Włoszech reprezentacja przed sądem jest zastrzeżona do wyłącznej kompetencji profesjonalistów. W Austrii, Niemczech, Grecji i we Francji prawnie zastrzeżone do wyłącznej kompetencji profesjonalnych prawników są zarówno reprezentacja przed sądem, jak i wszelkie inne doradztwo prawne.

Ograniczenia w zakresie prowadzenia działalności

Regulacja w zakresie prowadzenia działalności jest generalnie mniej restrykcyjna niż regulacja dotycząca wejścia na rynek. W wielu Państwach Członkow-

skich UE nastąpiło w ostatnich latach wiele zmian liberalizacyjnych. W Wielkiej Brytanii zniesiono monopol barristers w kwestii reprezentowania przed sądami wyższych instancji. We Włoszech zniesiono podział na avvocati oraz procuratore legali, a we Francji – na avocats i conseil juridiques.

W Irlandii, Grecji i Portugalii obowiązuje całkowity zakaz reklamy; w większości pozostałych Państw Członkowskich UE występują tylko niewielkie wyjątki od generalnego zakazu reklamy.

W Austrii, Niemczech, Grecji i we Włoszech obowiązują stawki minimalne na usługi prawnicze. Jest to najbardziej restrykcyjny środek regulacji w zakresie stawek. Mniej restrykcyjnym środkiem są stawki maksymalne, a jeszcze mniej restrykcyjnym – tzw. stawki proponowane.

W większości państw występują ograniczenia co do formy prowadzenia działalności. W Belgii, Luksemburgu, Grecji i Niemczech prawnicy nie mogą zakładać oddziałów; we Francji i w Austrii zakaz ten obowiązuje tylko w określonych przypadkach.

W Austrii, Holandii i we Francji istnieją ograniczenia co do miejsca prowadzenia (siedziby) działalności (ograniczenia z punktu widzenia geograficznego) lub wymagana jest zgoda organu samorządu na utworzenie siedziby.

Reasumując, Raport stwierdza, że do Państw Członkowskich UE o najwyższych wskaźnikach regulacji w zakresie zarówno wejścia na rynek, jak i prowadzenia działalności, należą – w kolejności – Grecja, Austria, Francja i Niemcy. Zdecydowanie najniższe wskaźniki regulacji posiadają natomiast Finlandia i Szwecja. Relatywnie niski jest też wskaźnik regulacji wolnych zawodów prawniczych w Danii, Holandii i Wielkiej Brytanii.

3.6. Wnioski generalne płynące z Raportu

Z Raportu wynika pięć wniosków generalnych:

- Kraje z dużym zakresem regulacji charakteryzują się relatywnie małą liczbą prawników (profesjonalistów) oraz relatywnie dużymi obrotami na profesjonalistę.
- W krajach z dużym zakresem regulacji działa więcej firm (podmiotów gospodarczych) niż w krajach o mniej restrykcyjnej regulacji, jak również są one mniejsze pod względem obrotów (wydajności).
- Tam, gdzie występuje bardziej restrykcyjna regulacja, nie ma naturalnego procesu dostosowania wielkości firmy do rynku (tzw. economy of scale).
- Zgodnie z poglądami teorii kontregulacyjnych, zawody z dużym restrykcyjnym zakresem regulacji zyskują korzyści ekonomiczne ze szkodą dla konsumentów (brak informacji o usługach i stawkach prowadzi do wzrostu stawek i większych przychodów dla profesjonalistów).
- Najbardziej dynamiczne pod względem wzrostu obrotów i konsolidacji rynku były zawody w krajach o mniejszym zakresie regulacji (czyli istnieje negatywna korelacja pomiędzy stopniem regulacji, a produktywnością – wydajnością branży).

Zakres i rodzaj regulacji nie jest jedynym czynnikiem wpływającym na charakterystykę ekonomiczną branży. Wiele zależy również od specyfiki poszczególnych

krajów. W Wielkiej Brytanii wysokie obroty usług prawniczych (ogólnie i na firmę) wynikają zarówno z niskiego zakresu regulacji, jak i ze specyfiki brytyjskiego systemu prawnego (common law).

Francja i Austria to państwa mające wysokie współczynniki regulacji zarówno co do wejścia na rynek, jak i w zakresie prowadzenia działalności, co wyjaśnia małą liczbę profesjonalistów, jednocześnie duże rozdrobnienie (małe firmy) i relatywnie wysokie obroty na profesjonalistę (prawnika).

Wielka Brytania, Irlandia, Dania, Holandia – inaczej niż Austria i Francja – mają niskie współczynniki regulacji, mało firm działających na rynku, za to relatywnie wysoką liczbę profesjonalistów, co wiąże się z wyższym zatrudnieniem na firmę (koncentracja rynku), ale jednocześnie relatywnie niedużymi obrotami na prawnika.

W przypadku Szwecji i Finlandii daje o sobie znać specyfika tych Państw Członkowskich UE. Są to kraje o najniższych współczynnikach regulacji, posiadają jednocześnie relatywnie niską liczbę prawników, ale – inaczej niż w przypadku Francji i Austrii – relatywnie nieduże obroty na prawnika.

Autorzy Raportu formułują w konsekwencji generalną konkluzję, że mniej restrykcyjne regulacje mogą być przeniesione do Państw Członkowskich o bardziej restrykcyjnej regulacji:

- a. bez obniżenia jakości usług,
- b. z korzyścią dla konsumentów.

Autorzy Raportu stwierdzają na zakończenie, że bez zmian w sektorach usług wolnych zawodów (w tym wolnych zawodów prawniczych) nie będzie możliwy szybki rozwój i wzrost konkurencyjności gospodarki UE. Przed organami Wspólnoty, szczególnie przed Komisją Europejską stoi więc duże wyzwanie; musi ona wpłynąć na Państwa Członkowskie za pomocą instrumentów, jakimi dysponuje, by dokonały w swoich systemach prawnych stosownych zmian liberalizacyjnych.

Informacja o autorze

Mgr Łukasz Jaworski, radca prawny w Casino Group, Poland; uczestnik Seminarium Doktoranckiego Zakładu Europejskiego Prawa Gospodarczego Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego; jaworski@leaderprice.pl

Przypisy

- ¹ Ian Paterson, Marcel Fink, Anthony Ogus, Economic impact of regulation in the field of liberal professions in Different Member States, Institute for Advanced Studies, Vienna, January 2003 (dostępny na stronie internetowej www.europa.eu.int/comm/competition/).
- ² Wyrok ETS z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie C-309/99 Wouters (Zb. Orz. 2002, I-01577); dostępny także ze strony internetowej www.curia.eu.int/jurisp/ugi-bin/.
- ³ Wyrok ETS z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie C-35/99 Arduino (Zb. Orz. 2002, I-01529).
- ⁴ Wyrok ETS z dnia 30 listopada 1995 r. w sprawie C-55/94 Gebhard (Zb. Orz. 1995, I-04165).

Bibliografia

- Bohdan, Ł. 2000. *Usługi prawnicze w Unii Europejskiej*, Kraków.
 Emmert F., Morawiecki M. 2000. *Prawo Europejskie*, Warszawa – Wrocław.
 Skoczny, T. 2004, Projekt wspólnotowej dyrektywy ramowej o usługach, *Wspólnoty Europejskie*, Nr 2, s. 31-39.